

Єзеров А. Детермінація конституційних конфліктів // Юридична Україна. — 2009. — № 6. — С. 46 – 49.

Автор: Єзеров А. А.

Організація: Національний університет «Одеська юридична академія»

Видання: Конституціоналіст · 2009

Дата публікації: 2020-12-17

Постійна адреса:

<https://constitutionalist.com.ua/iezerov-a-determinatsiia-konstytutsijnnykh-konfliktiv-iurydychna-ukraina-2009-6-s-46-49/>

Відомості про автора

Єзеров А. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»

Анотація

Єзеров А. Детермінація конституційних конфліктів // Юридична Україна . —

2009. — № 6. — С. 46 – 49.

Єзеров А.А., к.ю.н., доцент кафедри конституційного права Одеської національної юридичної академії
Детермінація конституційних конфліктів Конституційна конфліктологія як перспективний напрямок досліджень в рамках науки конституційного права вивчає сутність конституційного конфлікту, що являє собою протистояння (конфронтацію) у політико-правовій взаємодії суб'єктів конституційних відносин, яке відображується в інституційно нормативованих взаємоспрямованих діях цих суб'єктів щодо визнання, задоволення, захисту своїх інтересів, потреб, цілей. Проблеми конфліктів у конституційно-правовій сфері приділяли увагу Ю.Тодика, В.Кудрявцев, Т.Пряхіна, Л.Герасіна, Ю.Барабаш тощо. Ця стаття присвячена причинам і

умовам їх виникнення та розвитку. У сучасних суспільних відносинах, а тим більше — у відносинах конституційно-правової сфери, не може існувати безпричинних феноменів та процесів. Визнання загального взаємозв'язку, взаємодії всіх речей, явищ та процесів змушує звернутися до детермінації як до визначення причин та умов певних явищ, зокрема, конституційного конфлікту. Отже, причини та умови є детермінантами (обставинами), що викликають виникнення конституційного конфлікту. Причини — це явища, які безпосередньо зумовлюють, породжують інші явища. Суттєвою ознакою причин є їх безпосередній зв'язок із виникненням конфлікту, який по відношенню до причини виступає наслідком.

Умови

конфлікту — це сукупність речей, відносин, процесів, необхідних для виникнення явища. Умови складають середовище для виникнення конфлікту.

Але безпосередньо вплив умов спрямований не на сам конфлікт, а на його причини. Зроблений Україною демократичний вибір об'єктивно став умовою збільшення питомої ваги конфліктності у конституційно-правових відносинах.

Ця конфліктність має об'єктивний характер, оскільки, як зазначає Є. Степанов, «демократизація являє собою широкий простір ... для виявлення масових та індивідуальних інтересів, відкриваючи суспільній системі ... шлях до узгодження різних спрямувань і уможливлючи на цій основі ненасильницьку, органічну форму її руху» [1].

За діючого демократичного режиму суб'єкти конституційного права не тільки можуть виявляти та відстоювати свої інтереси, потреби і цілі аж до конфлікту, а й вирішувати конфлікти, що виникають, у встановлений законодавством спосіб. Конфлікти в демократичному суспільстві обов'язково підлягають

унормуванню з метою подальшого розв'язання . Тому наростання конфліктності у конституційно -правовій сфері ні в якому разі не означає хибність демократичного вибору України . Більше того , вміле врегулювання конфліктів , своєчасне їх ефективне розв'язання є запорукою прогресу в суспільно -правовому розвитку .

Оцінка одних явищ як причин , а інших — як умов має відносний характер , тому конфліктні детермінанти не слід суворо поділяти . Конкретне явище в одних взаємостосунках може відігравати роль причини , в інших — роль умов . Крім того , причина викликає певний наслідок (виникнення конфлікту) тільки за настання певних умов . А самі по собі умови також не можуть викликати виникнення конституційного конфлікту . Отже діалектика причин і умов вимагає їх нерозривного розгляду під час дослідження детермінації конституційних конфліктів . На справедливе переконання А. Долгової , « детермінізм , виходячи з факту причинного походження , свідчить про те , чому відповідний процес відбувся так або інакше , чому виникло саме це явище , якими є умови

виникнення та ступінь стійкості відповідного процесу » [2].

Кожному конституційному конфліктові притаманні конкретні причини та умови . Але сучасна конституційна конфліктність в українському суспільстві , як така , характеризується такими загальними детермінантами : 1) слабка політична структурованість українського соціуму і недостатньо високий рівень його конституційної культури , правовий нігілізм ; 2) відсутність консолідуючої суспільство ідеології та ефективної національної програми розвитку країни ; 3) неякісне правове регулювання конституційних відносин ; протиріччя у законодавстві ; відставання процесуальних конституційно -правових норм від матеріальних ; 4) хронічне втручання одних органів влади до компетенції інших органів , перевищення повноважень ; суперечливе тлумачення різними гілками

влади конституційних норм ; 5) відсутність у владних структур на загальнодержавному і місцевому рівнях належного досвіду вирішення в режимі консенсусу складних питань державотворення ; 6) відсутність організаційно правових механізмів розв'язання конфліктів між різними суб'єктами конституційно -правових відносин [3].

Перераховані причини та умови мають загальний характер та зумовлюють у своїй системі майже кожен конституційний конфлікт , що виникає у сучасний період . Так , всі наведені детермінанти є такими , що мають безпосереднє відношення до виникнення конституційного конфлікту щодо дострокового припинення повноважень Верховної Ради України V скликання у квітні — травні 2007 р. Але є й спеціальні детермінанти . У цьому випадку вони навіть вказані у преамбулі відповідних указів — « порушення конституційних норм щодо формування коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України » [4].

Сама наявність цих детермінант не є достатньою для виникнення конституційного конфлікту . Для конфліктної взаємодії необхідне ще усвідомлення однією із сторін протилежності своїх інтересів інтересам іншої сторони . На думку Президента України , сформульовану ним в указах , формування коаліції на основі індивідуального чи групового членства «спотворює результати народного волевиявлення » і « є реальною передумовою узурпації влади в Україні ». Крім того , є очевидним , що збільшення кількісного

складу коаліції до трьохсот народних депутатів зменшило би вплив Президента України на законотворчий процес . Отже , збільшення коаліції за рахунок народних депутатів , що не є членами фракцій , які утворили цю коаліцію , прямо суперечить політичним інтересам Президента , який є представником протилежної по відношенню до коаліції політичної сили .

Наявність зазначених передумов конституційного конфлікту та усвідомлення однією із сторін протилежності своїх інтересів інтересам іншої сторони створюють конфліктну ситуацію , яка є передконфліктною стадією розвитку відносин суб'єктів . На цьому етапі вже сформовані причини та умови , вже визначені первісні суб'єкти конституційного конфлікту , але головна роль конфліктної ситуації полягає у визначенні предмета майбутнього конституційного конфлікту . Конфліктна ситуація , створена невдоволеністю однієї із сторін , викликає зростання соціальної напруженості , масштаби якої також залежать від значущості предмета майбутнього конфлікту . Конфліктна ситуація щодо розпуску парламенту виникла наприкінці березня 2007 р., коли

частина депутатів з опозиційних фракцій перейшла до коаліції . У своєму листі до Верховної Ради від 28 березня 2007 р. Президент України запевнив , що «вживатиме всіх передбачених Конституцією і законами

адекватних заходів , щоб припинити такі неконституційні дії », які ставлять « під сумнів і легітимність Кабінету Міністрів , персональний склад якого останнім часом призначався за участю сформованої в порушення Конституції коаліції депутатських фракцій , і прийняті Урядом рішення » [5]. 2 квітня 2007 року Президент видав указ про дострокове припинення повноважень Верховної Ради . Коаліція ж наполягала на тому , що « умови формування коаліції депутатських фракцій , визначені статтею 83 Конституції України , дотримані » [6]. Але , закликаючи Президента України

скасувати Указ від 2 квітня 2007 р., коаліція унеможливила входження позафракційних депутатів до парламентської більшості в індивідуальному порядку , прийнявши відповідні зміни до Регламенту Верховної Ради України [7]. Отже , у цьому випадку дії коаліції були спрямовані на ліквідацію вихідної причини конституційного конфлікту , що виник . Звісно , це не дало очікуваного

результату у вигляді скасування Указу , оскільки « аналіз соціальної конфліктності ні в якому разі не може бути зведений до аналізу найближчих причин » [8]. Цей конституційний конфлікт став наслідком цілого комплексу причин політико - правового характеру , тому і до його вирішення слід підходити комплексно . Саме з комплексними планами вирішення конфлікту виступили Президент України [9] та Голова Верховної Ради України [10]. Обидві сторони наголосили на тому , що слід унеможливити на майбутнє формування коаліції не на фракційній основі , внести зміни до Законів України « Про Кабінет Міністрів України » , « Про вибори народних депутатів України » , « Про статус народного депутата України » , закріпити на законодавчому рівні Універсал національної

єдності , оформити у вигляді Закону України Регламент Верховної Ради України , прийняти закон про опозицію тощо . Конституційний конфлікт щодо розпуску парламенту став продовженням конфлікту навколо ухвалення Закону України « Про Кабінет Міністрів України ».

Цей Закон був прийнятий в редакції коаліції і набув чинності всупереч волі Президента України — став першим в історії України законом , що набув чинності , не будучи підписаним Президентом України . Цей чинник також вплинув на невдоволення Президента існуючим розподілом владних ресурсів .

Президент напередодні підписання Указу від 2 квітня 2007 р. « Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України » заявляв , що « Більшість у парламенті схвалила нелегітимний закон про Кабінет Міністрів , який ставить уряд поза межами Закону , системно порушує Конституцію і обмежує конституційні права громадян України » [11]. Є. Бабосов вказує на невдоволеність розподілом благ як на суттєву причину виникнення конфлікту :

«Чим гостріше відчувається така невдоволеність , тим гострішим стає ... відчуття протизаконності та несправедливості існуючої системи розподілу ресурсів ...» [12]. Таким чином , можна зробити висновок , що якби сторони конфлікту знайшли компроміс щодо Закону України « Про Кабінет Міністрів України » , тим самим знявши ключові протиріччя , є велика ймовірність того , що конфлікт

навколо розпуску парламенту V скликання не виник би . Задоволення інтересів коаліції за рахунок придушених інтересів Президента породили новий , більш складний конфлікт . Своєчасне внесення змін до цього Закону (тим більше , що обидві сторони усвідомлювали , що деякі положення Закону не відповідають Конституції України) могло попередити виникнення іншого , більш складного конфлікту . Отже , правильний аналіз детермінант конституційних конфліктів , вчасне зняття суттєвих протиріч , які можуть породити певні зіткнення інтересів , є запорукою не тільки ефективного розв'язання конституційних конфліктів , але і їх попередження .

Використана література :

1. Конфликты в современной России (проблемы анализа и регулирования)

/ Под ред . Е.И. Степанова . — М.: Эдиториал УРСС , 1999. — С. 90.

2. Криминология : Учеб . для юрид . вузов / Под общ . ред . А.И. Долговой . — М.: Издат . гр . ИНФРА -М – НОРМА , 1999. — С. 184.

3. Конституційно -правові засади становлення української державності /

В.Я. Тацій , Ю .М.Тодика , О.Г. Данильян та ін .; За ред . В.Я. Тація , Ю .М.Тодики . — Х.: Право , 2003. — С. 117 – 118.

4. Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України

Указ Президента України від 02 квітня 2007 року № 264/2007 // Офіційний вісник Президента України . — 2007.— 02 квіт . — № 1. — Ст . 1; Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів : Указ Президента України від 26 квітня 2007 року № 355/2007 // Офіційний вісник Президента України . — 2007.— 26 квіт . — № 5. — Ст . 41.

5. Звернення Президента України Віктора Ющенка з нагоди річниці

парламентських виборів 2006 року (www.president.gov.ua/news/data/print/14621.html) // Офіційне Інтернет представництво Президента України . — 29.03.2007.

6. Юридичний висновок Міністерства юстиції за результатами правової

експертизи Указу Президента України від 2 квітня 2007 р. № 264 « Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України » (www.minjust.gov.ua/0/9214) // Веб -портал Міністерства юстиції України .

7. Про внесення змін до статті 61 регламенту Верховної Ради та постанови

«Про запобігання діям , що загрожують конституційному правопорядку , громадському спокою і стабільності в Україні : Постанова Верховної Ради України від 06.04.2007 року № 904-V // Офіційний вісник України . — 2007. — № 26. — Ст . 1038.

8. Бабосов Е.М. Конфликтология : Учеб . пособ . — 2-е изд ., стереотип . —

Минск : Тетрасистемс , 2001. — С. 74.

9. Президент наполягає на політико -правовому вирішенні парламентської

кризи (www.president.gov.ua/news/data/print/15222.html) // Офіційне Інтернет -представництво Президента України . — 20.04.2007.

10. Голова Верховної Ради України Олександр Мороз має намір

запропонувати Президенту України та іншим суб 'єктам політичного процесу , представленим у парламенті , проект Меморандуму примирення і співпраці (http://portal.rada.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=92340) // Веб -портал Верховної Ради України . — 21.04.2007.

11. Звернення Президента України ...

(www.president.gov.ua/news/data/print/14621.html) // Офіційне Інтернет представництво Президента України . — 29.03.2007.

12. Бабосов Е.М. Вказ . праця . — С. 79.

Файли матеріалу

Оригінальний файл автора